

במקום להילחם – חייבים להתרומם! איך הופכים את מלחמת היצר לרשות?

בשבוע שעבר יצאתי עם המשפחה לחופשת "בין הזמנים" בירושלים. השארתי את הטלפון במקום בו התארחנו כדי להיות פנוי לגמרי. היינו בחוץ שעות ארוכות ושמתי לב שהטלפון לא חסר לי. לא התגעגעתי אליו וקיוויתי שרגעי השקט לא ייגמרו לעולם.

זה היה רגע של הארה משנת חיים, בדרך ליצירת שינוי ארוך טווח. במקום להילחם מול ההרגלים הרעים וליפול בעייפות, צריך לטפס קומה לעולם זך בו הסחות הדעת אינן בעלות ערך.

זה מסר עצום לחודש אלול ולעבודת ה' בכלל: המאבק התמידי מול היצר מתיש ומרוקן את משאבי השליטה העצמית. לכן קיבלנו את המתנה המופלאה של לימוד התורה. הלימוד אינו דוחה את היצר, הוא אינו מתווכח עימו, אלא מייצר טעם של איכות, שמשכיח את ההנאה הזולה. הדרך המועילה בעבודת ה', היא לקבוע שעות של לימוד תורה טהור, תורה לשם תורה שאינה מתעסקת כלל עם היצר, והתורה היא גילוי של האלוהי העליון, שכל הנאות העולם אינן משתוות לו.

נעמיק בכך באמצעות שאלה קשה: למה מלחמת היצר נרמזת בפסוקים העוסקים במלחמת הרשות? כיצד יתכן שמלחמת החיים, המאבק מול האויב התמידי שאינו מתעייף לעולם, נרמזת בפסוקים המדברים על מלחמת הרשות, זו שתלויה לחלוטין בשאיפות המלך והוא יכול לוותר עליה?

התשובה של הרבי מליובאוויטש מעיפה את המוח לגבהים: כי צריכים להתרומם למקום בו **המלחמה מתייתרת**. מלחמת היצר אינה יכולה להתנהל רק ראש בראש, אלא חייבת לכלול מרכיב של התעות מעל המלחמה ואז היא הופכת להיות רשות בלבד. יהודי חייב לקבוע עיתים לתורה ואז המאבק אינו מתחיל לכתחילה ולא רואים את יצר הרע ממטר...

פרשת "כי תצא" ממשיכה את דיני מלחמות ישראל שנידונו בפרשת "שופטים" ומתייחסת לדילמה מוסרית המתרוצצת בליבו של הלוחם. אם בפרשה הקודמת למדנו את סדרי היציאה למלחמה היסודיים הנוגעים לכלל ישראל (כמו הצהרת החיזוק של הכהן משוח המלחמה ודיני הפטורים השבים מהמלחמה), השבוע עוברים אל דין של דיעבד, הנוגע ללוחם ספציפי.

1. דברים כא: כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלוהיך בידך ושבת שביו: וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה:

רש"י: במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבת שביו, שהרי כבר נאמר 'לא תחיה כל נשמה'.

הנושא הוא "מלחמת רשות", המתנהלת מחוץ לגבולות ארץ ישראל ואליה יוצא המלך מיוזמתו כדי להרחיב את הגבולות. בעוד "מלחמת מצווה" היא מלחמת כיבוש שטחי הארץ עצמה או מלחמת הגנה כנגד האויב החודר לגבולות הארץ, מלחמת רשות היא מלחמה מעבר לגבול, שתלויה בשאיפותיו של המלך. דוד המלך לחם אותה, כשהרחיב את גבולות הארץ עד "ארם צובה" בסוריה.

כך מלמד הלשון "כי תצא", אם תצא¹, כי המלחמה תלויה ברצון המלך. מעבר לכך, הדין המדובר כאן אודות "אשת יפת תואר", שייך רק במלחמת רשות מחוץ לגבולות הארץ. אבל עמי שבעת העמים בתוככי הארץ, היו עובדי עבודה זרה חמורים והיה אסור להשאירם בחיים.

הלוחמים נוחלים הצלחה ולוקחים גברים ונשים כשבויי מלחמה. הלוחם השבור מהקרב ונמצא במרחק גדול מהבית, מבחין בשביה יפת תואר במחנה השבי ויצרו בו ערעור בו לקחת אותה לאישה. היא מצידה עושה הכול כדי לפתות אותה לקחתה ואין זה שהוא כופה אותה להצטרף אליו. לשון הפסוק

¹ ראו בארוכה לקו"ש יד פרשתנו, הטעם שרש"י לא הביא את הפירוש הזה.

הוא "והסירה את שמלת שביה מעליה" ואיזו שביה לובשת שמלה? הרי שבויות בוכות על סבלן בסמרטוטים קרועים? אלא היא מתקשטת במכוון כדי למשוך את לב המנצחים ולהתחיל חיים חדשים.

התגובה של התורה חורגת מהכלל: "דיברה תורה כנגד היצר הרע". הקב"ה מכיר בגודל התאוה ויודע כי אם יצווה לא – הלוחם יעשה כן. התורה מצווה פתרון 'מפאיניקי': "כן" אבל עם סייגים רבים, שסביר להניח שהמציאות תהיה "לא". אסור לו לנהוג בה מנהג זנות במחנה השבי, אלא לקחתה לביתו בארץ ישראל. שם עליו להמתין חודש ימים בהם מנוולת עצמה ומגלחת שעה וציפורניה, היא יושבת ובוכה בגעגועה על הוריה ובינתיים אחרי ששב לביתו והשביע את יצרו והיא כבר פחות נאה בעיניו – סיכוי טוב שימאס בה ויניחנה לנפשה.

התורה לא עוצרת בעצם ההיתר מכורח, אלא רומזת על שאט הנפש מהמעשה. בהערה² הובא רמז אחד, וכאן נוסף שני: הפרשה הבאה היא דיני "בן סורר ומורה" הקשים, לומר שעם אימא כזו, עובדת אלילים, שכל מעלתה הוא יופיה החיצוני – ההמשך יהיה כואב עם בן מורד.

הדברים התממשו אצל דוד המלך. הגמרא אומרת (סנהדרין קז,א) כי אחרי המרד הנורא של אבשלום, דוד המלך רצה לעבוד עבודה זרה. כדי שלא יאמרו הרואים כי "צדיק ורע לו" ויתחלל שם שמים. לכן הוא יעבוד עבודה זרה והרואים יאמרו כי המרד בא בעונש מעשיו. אמר לו חושי הארכי, יעצו הנאמן, כי הרואים חושבים שהדבר בא לו בעוון לקיחת אימו של אבשלום, מעכה בת תלמי מלך גשור, שהייתה אישה נוכרייה שדוד לקח אותה במלחמה כדין אשת יפת תואר.

עד כאן פשוטם של דברים – דין אשת יפת תואר, שאמור במלחמת הרשות מחוץ לגבולות הארץ.

מפרשי המוסר והחסידות לדורותיהם, מוצאים כאן רמזים בוטים למלחמה גדולה הרבה יותר. במבט שני, כל מילה בפסוק מעוררת קושי. ראשית, מהו "כי תצא" לשון יחיד? מלחמה היא אירוע חירום לאומי והיה צריך להיות כתוב כדלעיל מפרשת בהעלותך, "וכי תבואו מלחמה בארצכם"?

שם משמאל תחילת פרשתנו: יש להבין מה שנאמר 'כי תצא למלחמה' [לשון יחיד] ושם [בפרשת בהעלתך] 'וכי תבואו מלחמה בארצכם' [לשון רבים]?

שנית: מהו "כי תצא למלחמה" בניקוד פתח, כאילו מדובר על המלחמה הידועה? הרי הניקוד היה אמור להיות "למלחמה" בשווא, כלפי מלחמה שנכפית עלינו?

אור החיים כ,א: מהו 'כי תצא למלחמה' הידועה שאין גדולה ממנה?

שלישית: מהו הניסוח "על אויבך" והרי יוצאים למלחמה מול אויבים וכנגדם?

כלי יקר: 'על אויבך' והוזה ליה למימר 'כנגד אויבך'?"

אלא הפסוק מדבר במפורש על המלחמה הפיזית, אבל רומז למלחמת החיים, המלחמה שלא נגמרת לעולם וצריכים להיות דרוכים נגדה כל רגע. המלחמה הזו מתנהלת באופן של "כי תצא" לשון יחיד. היא תלויה אך ורק בלוחם עצמו ואין לו על מי לסמוך. אין לו דיוויזיות, אין לו חיל אוויר ואין תקשורת שתריע למנצח. זה הוא מול היצר ומול הקב"ה.

² התורה חורגת מלשונה הרגיל ונוקטת: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים". הלשון "ירח" הוא נדיר (לעומת "חודש" המצוי) ומזכיר את הפסוק "וממגד גרש ירחים". המילה "ירח" באה ביחד עם "גרש", גירושין, ולכן בגט כותבים: "בכך וכך לירח שאנו מונים פה היום". לכן המילה "ירח" כאן רומזת כי סופה לשנאותה ולגרשה. מנגד, בכתובה כותבים "בכך וכך לחודש שאנו מונים פה", על שם הפסוק "כי יקח איש אישה חדשה". בעבר הארכנו ברעיון נפלא: הביטוי השלילי "ירח", נמצא בעוד מקום אחד בתורה: "ותצפנהו שלושה ירחים". שכן אימו של משה נאלצה להוציא את התינוק הפעוט מבינה ולהפקירו לחסדי הגלים. בהרגשתה הקשה היא חשה כמו "גרש ירחים", כאילו מגרשת אותו מחייה. עוד הארכנו במשמעות הפנימית של ההבדל בין "חודש" ו"ירח": נישואין תלויים בתנועת ההתחדשות, בהם כל יום מוסיף אהבה על אהבתו ומכניס חיות והתרעננות אל החיים. בעוד גירושין נובעים מתנועת "ירח", בו הזמן סובב על צירו שוב ושוב ללא התחדשות והשקעה בחיים.

המלחמה הזו היא "למלחמה" בפתח, המלחמה הידועה שאין גדולה ממנה, משום שהיא מאבק ללא גבולות המתנהל בכל החזיתות. היצר אורב בכל פינה ולוחם על קימה, עשייה, לימוד, תפילה, אכילה ופרנסה. המלחמה מתנהלת גם ללא הפסקה. בעוד שהמאבק מול החמאס כולל הפוגות של 'הודנה' והפסקות אש בהם אפשר להחליף כוח, היצר הרע "דומה לזבוב" כדברי חז"ל - זבוב לא נח. אתה מנצח את היצר בעשר והוא בא בעשר ושתי דקות. אתה בטוח שהפלת אותו לקרשים והוא חוזר חדש. לכן זה או שאתה הורג אותו או שהוא הורג אותך.

משלי טז, לב: טוב ארך אפים מגיבור ומושל ברוחו מלוכד עיר - חובת הלבבות שער יחוד המעשה
ה: חסיד פגע אנשים ששבים ממלחמת אויבים ושללו שלל אחר מלחמה חזקה. אמר להם: שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה ... מלחמת היצר וחיליו, כי כל אויב כשתנצח אותו פעם ושתיים ירף ממך, ביודעו יתרון כחך עליו... אבל היצר יארוב לך כל ימך לנצחך, כמו שאמרו 'אל תאמן בעצמך יום עד מותך', ואינו מקיל בקטנה שבקטנות. על לך ראוי שתהיה נזהר.

לכן נאמר "על אויביך", לשון רבים, כי מדובר על אויב חיצוני ואויב פנימי המסוכן פי כמה.

רבינו בחי' מוסיף משמעות לדין "אשת יפת תואר" בהקשר של מלחמת היצר.

רבינו בחי': היצר הרע משטין האדם ומחטיא תמיד בדמיון אשת יפת תואר, להטעותו ולהכשילו בכל תאוות העולם ... ומה תקנתו שינצל מנזקו? שישיר כחו הקשה מעליו הסרה גמורה, זהו וגלחה את ראשה, ששערותיו של אדם הם כחו, וכענין שכתוב (שופטים טז) אם גלחת וסר ממני כחי.

דברי רבינו בחי' מובנים בשני רבדים: ראשית, הנשק הכי קטלני של היצר הרע הוא יופי האישה. הגמרא מספרת בסוף קידושין על גדולי התנאים כרבי מאיר ורבי עקיבא, שהלוצצו על עוברי עבירה. נדמה להם היצר כאישה העומדת בקצה השני של הנהר ורבי מאיר נתלה על החבל החוצה את הנהר כדי להגיע אליה. באמצע החבל ריחם עליו הקב"ה ותאוותו נחלשה. כדרך לקיים את המצווה הראשונה ולהביא לבניין עולם, העניק הקב"ה עוצמה אדירה לתאוות אישות והיצר מנצל אותה.

שנית, הדרך הכללית של היצר לפתות את האדם היא באמצעות "יפת תואר": היצר מראה רק את הצד החיובי של העבירה ומשכיח לחלוטין את המחיר שהיא נושאת. הוא מרים ומגביה את ההבטחה הטמונה בה, כסגולה שתעניק לחיים טעם אינסופי. שלמה המלך אמר: "מים גנובים ימתקו". המים הגנובים נושאים אותו טעם של בקבוק המים שנקנה ביושר, אבל היצר עוטף את המים הגנובים בהילה של טעם מתוק שאין כמותו.

התורה עצמה מתארת את פרי העץ במילים נמלצות שאין כמותן בכל התנ"ך: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל". הרמב"ן מסביר שם כי זה דרכו של היצר, לייחס לעבירה סגולות נפלאות שימתיקו את החיים בטעם משנה חיים.

לכן "כי תצא למלחמה וראית בשביה אשת יפת תואר". כאשר יוצאים למלחמת היצר, עלינו להיות דרוכים במיוחד כנגד תאוות אישות וכנגד שקר ובלוף היצר לייחס יופי מוגזם ל"מים גנובים".

ואם ישאל השואל, מהיכן ימצא כוח למלחמת חורמה כזו? מבטיחה התורה: "כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוקיך בידיך". אנחנו יוצאים למלחמה "על האויב" ולא נגדו, כי אנו מתנהלים בכוח האמת האלוקית, שהיא אינה בערך לשקר של היצר.

כאן עולה התמיהה העצומה אודות ההתאמה בין שני הפירושים שהוצגו כאן: איך יתכן שמלחמת היצר המחויבת והנדרשת, רמוזה בתוך הפסוקים המדברים על מלחמת הרשות, התלויה ברצונו הטוב של המלך והוא יכול להחליט לוותר עליה כליל?

הרבי מליובאוויטש כותב בקצרה רעיון מדהים, שמשנה לחלוטין את דרך התנהלות המלחמה.

ב. נפתח עם משל מעולה, שאמר הצדיק רבי נחמן מברסלב: היין ההונגרי נחשב בזמנם ליין המשובח בעולם. הצארים של רוסיה נהגו להציב שומרים סביב "חבל טוקאי" בצפון הונגריה, שם צמחו הענבים המשובחים והיו מובאים בהקפדה לחצר המלוכה.

פעם שלח המלך את שר היין להביא מלאי חדש של יין והשר לקח עמו משרת פשוט לסייע בסחיבה. המשרת ישב בעגלה והרגיש שנשימתו נעתקת. הריח המשכר והדמיונות על הטעם המשובח הציפו את רוחו. הוא התחנן לקבל כמה טיפות. השר התחשב בו ומזג כוסית מהיין המשובח. המשרת עצם עיניו, חש את העפיצות ולגם בתאוה איטית וממושכת.

חלפו שנים ואותו משרת התגלגל לפונדק דרכים. ישבו שם כמה עשירים ואחד שלף בקבוק יוקרתי ואמר שזה יין הונגרי. אף אחד לא טעם בחייו יין הונגרי והם האמינו לו. המשרת ביקש לטעום מהיין והם שיתפו אותו. הוא הריק את הכוס ופלט באכזבה: "לא, זה לא יין הונגרי".

לעגו לו: "מה בור כמורך יודע על יין הונגרי?". ענה: "מי שטעם יין הונגרי - לא יטעה אותו העולם..."

יש שתי דרכים להתמודד עם היצר: מלחמה והתעלות. מאבק ראש בראש או התעלות אל קומה גבוהה שהיצר אינו מגיע אליה. כמו מאבק בחרב פנים מול פנים או משלוח טילים מעבר לאטמוספירה שהאויב אינו יכול להתמודד נגדם. הדרכים מכונות בשפת החסידות בשם "תפילה" ו"לימוד התורה".

התפילה קרויה בזוהר בשם "שעת צלותא שעת קרבא". התפילה היא קרב פנים מול פנים עם היצר. אנו מתעסקים עם העולם עצמו נאבקים להעניק לו משמעות עמוקה יותר. מזמורי התפילה מאירים את בריאת הטבע בידי הקב"ה, את השליטה שלו בטבע והעובדה שהחיים הגשמיים מנוהלים בידי. התילה מעניקה משמעות חדשה למציאות המוכרת לנו ומנכיחה את מציאותו של הקב"ה בחיינו.

המאבק מתנהל בשדה של היצר, ברמת המציאות הגשמית והוא מיידיה אבנים כדי להסיח את הדעת.

אבל יש דרך אחרת, דרך של מנוחה. כמו שאומרים מדי יום בחודש אלול: "אחת שאלתי מאת ה', שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". להתרומם להיכלו של המלך, לראות את נועם ה' ולהתמלא בפאר ויופי הארמון. מול הארת המלכות – אין מקום למציאותו של היצר. כל כוחו הוא במרחב של ריק והעדר בו המלך רחוק ואפשר לפקפק בקיומו, אבל כשהמלך עצמו מופיע בהדר גאון – אין מקום לספקות.

התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שירדה והשתלשלה בתוך ספר. היא אינה חכמה ככל החוכמות, אלא אור אלוקי מעל הטבע, שאיכשהו כיווץ את עצמו לאותיות גשמיות. היא פלא פלאות שאינו חלק מהמציאות הגשמית ומול הפלא הזה – אין ליצר שום מציאות.

כך הרי הסביר רב יוסף את טעם הסעודה המיוחדת שערך במתן תורה: "אי לא האי יומא" ומסביר רש"י: "שלמדתי תורה והתרוממתי" – "כמה יוסף איכא בשוקא"? היום הזה רומם אותי מעל כל העמים. הלימוד מעניק "שיעור קומה", הוא מגביה את האדם ומעניק לאישיותו טעם של איכות.

אנו מתקרבים לחג הסוכות וארבע המינים מסמלים כידוע ארבעה סוגי יהודים. הלולב הגבוה מכולם, רומז לבעלי תורה, משום שהתורה מגביהה את האדם מעל קומת האנשים סביבו. המעלה הזו אינה קיימת אפילו בהדס המסמל את קיום המצוות המעשיות. משום שכשאדם מהדר במצוות, חשים כלפיו הערכה. אבל כשאדם בקי בתורה – דמותו מתגבהת וחשים כלפיו יראה וביטול.

הבה נעמיק בהבנת כוחה של התורה בהיבט החיובי ובהיבט השלילי. הרמב"ם מסיים את הלכות "איסורי ביאה" בכמה הלכות של מוסר. תחילה מדגיש עד כמה גדולה החמדה לביאות אסורות, ואחר כך נותן כמה עצות להמעיט את התאוה ומסיים בעצה שהיא "גדולה מכל זאת".

2. רמב"ם סוף איסורי ביאה: אין לך דבר בכל התורה שהוא קשה לרוב העם לפרוש ממנו, כמו העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות, בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה... לפיכך ראוי לאדם לכופ יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה כדי להנצל מהן, ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול לחטא, וכן יתרחק מן השחוק והשכרות ומדברי עגבים. **גדולה מכל זאת אמרו:** יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין

מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה, יט) 'אילת אהבים ויעלת חן, דדיה ירווך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד'.

הרמב"ם מסיים בעצה נפלאה: המלחמה נגד היצר מתישה ומעייפת, לכן העצה הטובה היא **לספק את התאוה בדרך גבוהה יותר**. לא להדחיק ולהכחיש אותה, אלא להגביה את המענה. הרמב"ם רומז לדברי הגמרא כי התורה מספקת את האיכויות של יצר האוהבים:

עירובין נד, ב: למה נמשלו דברי תורה ל'אילת'? מה אילה רחמה צר [ונאה] וחביבה על בועלה כל שעה כשעה ראשונה - אף דברי תורה חביבין על לומדיהן כל שעה כשעה ראשונה. 'ויעלת חן' - שמעלת [נוסכת] חן על לומדיה. 'דדיה ירווך בכל עת' - מה דד זה, כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה, כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם.

העריות מספקים את יצר היופי והתורה מלאה יופי. העריות מעניקות לאהוב **חשיבות** והתורה נוסכת חן על לומדיה. הרעיות מייצרות **רעננות והתחדשות ורוח צעירה**, ואין לך כוח המתחדש ומפתיע וכונס בתוכו עומקים כמו התורה הקדושה³.

כך בהיבט השלילי:

סוכה נב: אם פגע בך מנוול זה - משכחו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ.

התורה ממיסה את היצר, בין אם הוא עשוי כאבן ובין אם הוא עשוי כברזל. הערוך לנר מסביר את כפל היצרים וכפל ההגנות שמייצרה התורה נגדם.

תוכן מדברי ערוך לנר: האבן לא ימס מהאש ואדרבה יתחזק שם, אבל נימוח במים, ואילו הברזל הוא להיפך: מתחזק מהמים ונמס באש. כך יש שני מיני יצר הרע: יצר הרע של חום שמחמם את האדם לעבירה ורפואתו היא במים. ויצר הרע של קור שמקרר את האדם מהתורה ורפואתו היא דווקא באש. היית חושב שצרכים שני מיני רפואות לשני היצרים, לזה אמר כי אם פגע בך מנוול זה בשני כוחותיו – הקר והחם - תרופה אחת לשניהם. כי התורה היא גם מים וגם אש, ככתוב "הוי כל צמא לכו למים" ו"הלא כה דברי כאש". לכן היא מחממת באש את יצר הקרירות וממיסה במים את יצר הבערה בחטא.

לדברינו, סוד כוחה של התורה להמיס את כל סוגי היצר הוא בכך, שאינה נאבקת נגדו ישירות, אלא מגלה את טעם האמת ומי שטעם איכות – לא יסתפק בסוג ג'. מי שפגש אמת – לא יימשך אל הזיוף.

זה הרמז של התורה בפרשתנו: תתאמץ להפוך את מלחמת היצר ל"מלחמת רשות". כי היעד הוא להתרומם למקום כזה בו היצר לכתחילה אינו תופס מקום. בהערה⁴ הובא משל יפה.

ליקוטי שיחות יד/85: יש ב' אופנים בבירור היצר הרע: בדרך מלחמה ובדרך מנוחה. בכללות זהו החילוק בין עבודת התפילה, 'שעת קרבא', לעבודת התורה, ש'דרכיה דרכי נועם גו' שלום'. עבודת התפילה היא בירור היצר הרע מלמטה למעלה על ידי התלבשות המברר בהמתברר ולכן בא ע"י מלחמה ויגיעה. אבל הבירור שעל ידי תורה הוא מלמעלה למטה, בדרך ממילא, כי ממשיך ומגלה

³ בכך הסברנו בעבר את השבר העמוק של משה רבינו בפרשת "בהעלותך", אחרי חטא המתאוננים שביקשו בשר תאוה, עד שמבקש למות, "הרגני נא הרוג". שכן הציפייה של משה הייתה, שהם כבר יתרוממו לתאוות נעלות יותר. אחרי שנה של לימוד תורה, אפשר היה לצפות למעט עדינות, שמאפיינת מי שפגש עונג אמיתי. ⁴ הגאון החסיד הרב יואל כהן, אהב לספר על "הדוד יוסל"ה", שהיה דוד של האדמו"ר הצמח צדק. יוסל"ה היה עליו, אבל כדרכם של גאונים הוא היה טיפוס... ביום שישי נכנס יוסל"ה למקווה ופצח בניהול העולם. הוא פיטר את הצאר, הפיל את הבורסה ויצא למלחמה. יהודי אחר לא השתכנע והתווכח בלהט. הם סיכמו להיפגש עוד חצי שעה בביתו של יוסל"ה על כוס קוואס [בירה רוסית] ולקבל החלטות. יוסל"ה חזר הביתה וכיון שהיה איש נעלה, הוציא חומש והחל לעבור על הפרשה. שאלות עלו במוחו והוא פתח רש"י ורמב"ן, אור החיים וספורנו ושקע בעיונה של תורה. לפתע נשמעה דפיקה בדלת. יוסל"ה התפלל מי דופק בערב שבת וקם לפתוח. הוא שאל מה רצונו, והאיש ענה: "יוסל"ה, זה אני מהמקווה, הרי סיכמנו להמשיך להתווכח על כוס קוואס".

-אה", השיב יוסל"ה, "קודם דיברת עם יוסל"ה מהמקווה, עכשיו זה יוסל"ה אחר לגמרי..."
כשפותחים ספר, נהיים "יוסל"ה אחר" ואז מלחמת היצר הופכת להיות "מלחמת רשות". מלחמה כזו שאפשר לדלג מעליה בקלילות בלי לפגוש בו.

אלוקות בנפשו והיצר מתבטל מאליו. לכן בירור היצר הרע נקרא מלחמת הרשות, כי שינו בירור אופן של מנוחה על ידי עבודה של תורה.

בהערה⁵ הובא הברקה גאונית לקהל מעמיק, שמצווה לאומרה.

נרחיב את המבט ונאמר דבר יקר: האמת היא, שהתורה אינה ממיסה רק את היצר הרע עצמו, אלא את כל התוצאות הנוצרות ממנו. התורה מסירה את השעבודים בחיים, שנוצרים כתוצאה מהשקיעה ברע ומרחיקים את השפעה המגיע מהשמים.

הארכנו בעבר בחידה יסודית בתולדותינו: תעלומת **קיצור שנות השעבוד במצרים**. הקב"ה גזר בברית בין הבתרים: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם **ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה**". עמנו נועד לרדת לשנות שעבוד וסבל במצרים. למעשה, הקב"ה ריחם עליהם וקושי השעבוד השלים והוא שחררם אחרי 210 שנים.

אבל האמת היא, שהשעבוד לא נמשך אף 210 שנים. חלק גדול מהשנים היו שנות נוחות ותענוג, טובות יותר אפילו מהשנים בארץ ישראל. כלשון התורה: "**ויחי יעקב בארץ מצרים**". לראשונה הוא חי שם, ללא צרות לבן, עשו ויוסף. חז"ל הוסיפו שכל עוד חי אחרון השבטים לא החל השעבוד ולפועל מניין שנות הסבל היה **86 שנים** (כמנין שנותיה של מרים הנביאה, שנולדה בעת שהחל השעבוד ונרמז בשמה "מרים" מלשון "מרירות", והייתה בת 86 בעת יציאת מצרים). פחות מחצי מה-210 שנחתכו בעצמם מה-400.

התמיהה גדולה: איך התהפכה הגזירה האלוקית ותקופה שהייתה אמורה להיות "ועבדום וענו אותם", הפכה בחלקה הגדול ל"ויחי יעקב בארץ מצרים"?

הרבי מציע ביאור עצום: בני ישראל המירו את הסבל של השעבוד בסבל אחר, נוח יותר. היה להם את השכל לבחור בשעבוד נוח וכבר לא נדרש לעבור את השעבוד כפשוטו.

בחיים חייב להיות שעבוד. במטרה להיפטר מכבלי היצר, האדם מוכרח להיות 'רדוף' ממשוהו. הטרדות ממיסות את הגאווה ומכריחות אותו לפתוח את הראש והלב בתפילה לכוח גדול ממנו. אולם עומדת בפני האדם האפשרות **לבחור את העול שיקבל עליו**: הוא יכול לקבל על עצמו "עול תורה" וכך ימיס את כבלי היצר ויטפס למעלה, ואז ייחסך ממנו "עול דרך ארץ". ויכול להסיר מעצמו חלילה "עול תורה" ואז יצטרך לשלם פי שניים ב"עול דרך ארץ".

זה בדיוק מה שקרה עם בני ישראל במצרים. כאשר יעקב ירד למצרים הוא הורה לבניו לפתוח "בית תלמוד". ואכן כל עוד חיו השבטים, בני יעקב, הם שברו את הראש **בעמל תורה**. יום ולילה ישבו

⁵ הגמרא מספרת (זבחים סב,ב): בני אחותו של רבי טרפון ישבו לפני רבי טרפון ולא אמרו כלום. (הם היו ריקניים ולא ידעו לומר דבר של טעם). רצה רבי טרפון לעורר אותם ופתח ואמר פסוק בצורה שגויה כדי שיתקנו אותו ויתחיל דיון: 'ויסוף אברהם ויקח אישה ושמה **יוחני**'. הם מיד תיקנו אותו ואמרו: '**קטורה** כתיב'. התאכזב רבי טרפון וקרא אותם **בני קטורה**.

הסיפור כולו מדרש פליאה: א. מה מטרת הסיפור בכלל? לדבר לשון הרע על אחייני רבי טרפון? ב. למה רבי טרפון התרגז על תגובתם? הוא הרי שינה את הפסוק כדי לעורר אותם וזה מה שהם עשו? ג. למה החליט לשנות את שמה של קטורה ל"יוחני", שאינו שם יהודי מוכר?

מבאר הרבי (לקו"ש טו/179): הגמרא מספרת במסכת סוטה (כב), על אישה מכשפה בשם "יוחני בת רטיבי". היא הייתה מטילה כישוף בנשים כורעות ללדת. כאשר הייתה אישה עומדת ללדת, היא הייתה מחוללת כישוף ועוצרת את תהליך הלידה. הבעל ההיסטרי היה רץ לביתה של הצדקת יוחני, משאיר כמה שקלים בשביל ה'כולל', והיא הייתה מתפללת עליה ומשחררת את הלידה. פעם הגיע לביתה בעל נואש ושילם את הכסף, ואחר כך שמע אותה הולכת לחדר אחר ומשמיעה קולות משונים. הוא הבין שהיא מתעסקת בכשפים וחשף את הסוד שלה. למדנו מכאן כי השם 'יוחני', קשור עם גס של לידה, בהיותה מסוגלת (לעצור ו) לחולל פעולה של לידה. כעת עומד רבי טרפון בפני האחיזים שלו ורוצה **ללדת אותם מחדש**. הוא מתכוון לומר להם, כי **לימוד התורה יכול לפתוח ראש סתום ולהעניק חיים חדשים**. כדברי חז"ל: "כל המלמד את בן חבירו תורה, כאילו ילדו". לכן משנה את הפסוק ומזכיר להם את 'יוחני', כדי לומר להם: 'אני שואף לעשות את מה שעשתה יוחני ולפתוח את הראש הנעול'. אך הם תיקנו ואמרו: '**קטורה** כתיב', וקטורה היא הרי מלשון **סתימות וסגירות**, כמו שאומר שם רש"י, שהגר **קשרה פתחה** כדי לא להזדווג לאחר מלבד אברהם. בכך רמזו האחיינים כי נוח להם איך שהם או שהם כבר זקנים מדי בכדי להשתנות. קרא עליהם רבי טרפון באכזבה: "בני קטורה".

בישיבה שפתח יהודה והיו טרודים מ"ליבון הלכה", מקושיה ותירוץ והבנת סברא. ובכך יצאו ידי חובת "ועבדום וענו אותם".

כך מאמר מופלא בספר הזוהר ח"ג קנג,א: "וימררו את חייהם – היא התורה (שהיא חיינו). בעבודה קשה – זו קושיא, בחומר – זה קל וחומר, בלבנים – זה ליבון הלכה. ובכל עבודה בשדה – זו ברייתא. שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנויה, הללו מכשירים ומטהרים והללו פוסלים ומטמאים".

אולם אחרי שמתו השבטים, הדור החדש שגדל במצרים סגר את הספרים והעדיף לעשות כסף כחלק מהאומה המצרית – ואז נאלץ הקב"ה להחזיר את הילדים בדרך אחרת: "ועבדום וענו אותם" כפשוטו.

3. ליקוטי שיחות טו/9-408: כל פרטי העבודה בגלות מצרים – קיימים גם באופן רוחני בלימוד התורה. ולכן בשעה שיהודי יגע בעבודה הקשה של לימוד התורה, הוא יוצא ידי חובת העבודה הקשה של גלות מצרים ואינו צריך לעשותה בגשמיות... אולם לאחר סיום התקופה הראשונה, שנעשה חסר ביגיעה בתורה – התחיל שעבוד מצרים כפשוטו.

וארט חריף: גביר נכנס למעונו של החפץ חיים וביקש לקבל עצה בעניין שנוגע לו. הוא ייסד לפני שנים קופת גמ"ח וקרן נוספת להחזקת תלמידי חכמים, אך ההתעסקות בקרנות הללו גוזלת ממנו זמן על חשבון העסק והוא שוקל למסור את ניהולן לידי עסקנים אחרים בקהילה.

החפץ חיים פתח ספר תהלים והראה לו במזמור כג: "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי". עולה השאלה מדוע מבקש דוד המלך שטוב וחסד ירדפוהו? הרי רדיפה היא כינוי שלילי לגורמים שרוצים להזיק לו? דוד היה צריך לבקש 'אך טוב וחסד ימצאוני תמיד כל הימים'? אלא משהו מוכרח לרדוף אחרי האדם. החיים אינם יכולים להיות נוחים וקלים, ולכן בקשתו של דוד המלך הייתה שהרודפים יהיו טוב וחסד ולא חס ושלום עניינים אחרים. 'גם אתה, סיים החפץ חיים לאותו גביר, תאמר תודה לקב"ה שהנך רדוף מכך שמבקשים לקבל ממך כסף, ולא חלילה להיפך, אחרי אנשים שייתנו לך כסף...'

וזאת העצה המכרעת בענייננו: אפשר לפתור את מלחמת החיים, עם מלחמה אחרת ומתוקה יותר. יהודי שזקוק לישועה, יקבל על עצמו לסבול משיעור תורה! הוא ייקח על עצמו תוספת קביעות בלימוד התורה בזמן שלא נוח לו או לא קל לו, והסבל הזה יבוא במקום המלחמה של הדאגות ותהפוך אותה למלחמת רשות שאין בה צורך ומטרה.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב